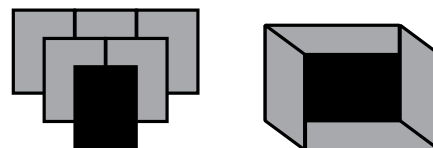

Československé migrace ve 20. století

Kdo je migrant?
Proč odešli?

Co budeme sledovat

Budeme se zabývat tématem migrace v našich nedávných dějinách. Zkusíme přijít na to, proč lidé v minulosti odcházeli od nás a proč jiní zase přicházejí k nám nebo k našim sousedům.

Co je naším cílem

Vytvoříme portrét migranta;

- Objasníme si, co vlastně znamenají slova migrace a migrant;

• Prozkoumáme pět příběhů lidí, kteří odešli;

• Budeme pátrat po důvodech a důsledcích jejich odchodů a zda mají jejich příběhy něco společného.

Jméno a příjmení:

.....

dejepisplus.npi.cz

Pracovní list

Blok 7 / Demokracie a komunismus v Československu

Lekce 30 / Československé migrace ve 20. století

Vytvořte vlastní portrét migranta: Jak podle vás vypadá migrant? Co je pro něj typické? Proč odchází? Kam směřuje? Vymyslete pro svůj obrázek název.

Obejděte spolužáky a запиšte si, v čem se váš popis shoduje s popisem spolužáků nebo co vás zaujalo na jejich řešeních.

Shodujeme se

Zaujalo mě

Zdroj

1

Definice migrace dle AMO

Přečtěte si definici slova migrace, tak jak ji na svém webu uvádí Asociace pro mezinárodní otázky.
Podtrhněte informace, které jsou pro vás nové.

Migrace je prostorové přemísťování osob přes libovolné hranice (zpravidla administrativní), spojené se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, příp. „na trvalo“. Migrace je jedna z forem prostorových pohybů obyvatelstva, pro něž se používá souhrnný pojem mobilita (hybnost). Dočasná změna bydliště, dojíždění, či naopak vyjíždění a cestování se neřadí jako migrace. Rozeznáváme migraci vnitrostátní (pokud nejsou překročeny hranice daného státu) a mezinárodní (překročení státních hranic). Mezinárodní migrant je pak člověk, který žije na území země, ve které se nenarodil, a získal jisté vazby k této zemi. OSN stanovila hranici pro označení „mezinárodní migrant“ pobytem delší než jeden rok.

Badatelská otázka 1

Kdo je migrant?

Vytvořte vlastní definici. Buďte ale struční. Použijte formát tweetu, který je omezen na 280 znaků (přibližně 40–50 slov).

Skupina 1

Prostudujte ve skupině vzpomínku a zpracujte tabulku. Poté představíte pamětnici ostatním skupinám. Shrnete důvody, proč odešla, a zamyslíte se nad tím, co svým odchodem ztratila, co naopak získala.

Zdroj

2

Trudy Bandler Scaramuzzi

„V roce 1939 obsadilo hitlerovské Německo Československo. Němci nenáviděli Židy a já jsem z židovské rodiny. Židovské rodiny, které si to mohly finančně dovolit, posílaly svoje děti do Londýna prostřednictvím jedné organizace, která se nazývala Kindertransport. Víte, děti, co to znamená? Kinder jsou německy děti. Transport je odvoz. Tento přesun byl organizován jedním pánem z Anglie, Nicholasem Wintonem, který pochopil vážnost situace v Československu a chtěl nějak pomoci. Tento pán, který byl v té době velmi mladý, zorganizoval s pomocí Červeného kříže deset vlaků a každý vlak odvážel stovky židovských dětí do Anglie. Musel také zorganizovat a kontaktovat anglické rodiny, které by mohly tyto děti přijmout. Na začátku se zdálo, že by to mohlo být jen na pár týdnů a potom by si pro ně rodiče přijeli. Nebylo to stejné pro všechny. Pro mě to mělo být na patnáct dnů, jakési prázdniny v Londýně, ze kterých se ale stalo sedm let. Rodiče mě odvedli na vlak, když mi bylo pět let a znovu jsem se s nimi sešla, když mi bylo třináct let. Byla jsem vlastně už mladá dívka.“

„V roce 1945 školu zavřeli, skončila válka a hodně dětí se vrátilo zpátky do Československa. Teď musím zavzpomínat na jednu smutnou věc. My jsme byly všechny děti z židovských rodin a 80 procent rodičů těchto dětí se nevrátilo z koncentračních táborů, a tak se tyhle děti vrátily jako sirotci. Ještě ke všemu se k nim po návratu české děti nechovaly moc hezky, říkaly, že my jsme byli na dovolené v Anglii a oni museli zůstat v Československu. Já jsem měla obrovské štěstí, protože moji rodiče se zachránili a válku přežili v Itálii. Nebylo to jednoduché, museli čelit mnoha obtížím a hlavně strachu, ale v roce 1946 si moje maminka pro mě do Anglie přijela. Já jsem si na ni trochu pamatovala a můj strýc mi o ní vyprávěl a ukazoval mi občas nějaké její fotografie, ale setkání bylo zvláštní. Ona nemluvila anglicky a já mluvila jenom anglicky. To, co bylo pro mě ještě horší, bylo, že mě odvezla do Itálie. Bylo mi třináct let, je to takový komplikovaný věk, a navíc mě odvezla rovnou z Londýna do Bari. Dovedete si představit Bari v té době? Byl to úplně jiný svět, ten rozdíl mezi Anglií, ve všem, ve stylu života, v podnebí. V Itálii bylo tolik slunce, já jsem byla zvyklá na chladnější anglické podnebí. Navíc jsem neuměla ani slovo italsky.“

Pracovní list**Blok 7 /** Demokracie a komunismus v Československu**Lekce 30 /** Československé migrace ve 20. století

Zdroj: Trudy Bandler Scaramuzzi (2022)

Stručně v datech:

- narozena 11. července 1933 v Praze
- v květnu 1939 odjela do Londýna jako jedno z Wintonových dětí
- oba rodiče válku přežili v Itálii
- roku 1946 za nimi přesídlila i Trudy
- roku 1951 v Londýně úspěšně vystudovala školu pro sekretářky
- v období 1952–1957 pracovala jako sekretářka ředitele filmové společnosti Paramount Pictures se sídlem v Římě
- roku 1954 krátce pracovala jako osobní sekretářka Audrey Hepburnové
- v roce 1957 se vdala
- roku 1988 poprvé po letech navštívila rodnou zemi

—
na fotografii je její portrét z roku 1957

Otázka	Odpověď
Kdy Trudy odešla?	
Co Trudy ve vlaku prožívala?	
Proč Trudy odcestovala sama bez rodičů?	
Co svým odchodem ztratila?	
Co svým odchodem získala?	
Kde Trudy dnes žije?	
Vrátila se Trudy k nám?	

Skupina 2

Prostudujte ve skupině vzpomínku a zpracujte tabulku. Poté představíte pamětnici ostatním skupinám. Shrnete důvody, proč odešla, a zamyslíte se nad tím, co svým odchodem ztratila, co naopak získala.

Zdroj

3

Annelies Hennig

„Ne, nesměli jsme (*mluvit v NDR o odsunu*). Můj otec jednou něco vyprávěl a byl potom poučen, že žádní vyhnaní Němci nejsou, vyhnanci že jsou Palestinci. Němce nikdy nikdo nevyhnal ani z Polska, ani z Československa.“

„Žádné cennosti. Pamatuji se, že otec měl takové malé stojací hodiny, ty mu chtěli na nákladovém nádraží také odebrat a on snažně prosil, a tak mu ty hodiny nechali. Ještě dlouho jsme je měli ve Výmaru, než se rozpadly. Maminka měla v jednom z košů prádlo, svoji výbavu, a tu si samozřejmě chránila. Jinak žádné hračky. Moje sestra měla jednoho plyšového medvídku, toho si také chránila, i když se už rozpadal, vypadávaly z něj piliny. A co ještě maminka vzala s sebou, byl látkový pytlík se solí. Tu potom mohla směňovat, protože jídlo bez soli nikomu nechutnalo. Ona věděla, proč ji bere s sebou.“

„Už jsem vyprávěla, že muži a ženy byli odděleni. Ráno byl apel, děti musely dopředu, matky dozadu, muži na druhou stranu, ty každý den svolávali a odcházeli pak ve velké pracovní skupině. Mému nejstaršímu bratrovi bylo devět, ten pak proklouzával ven a odcházel za naší tetou, k bratrovi otce. Podle všeho věděl, kde bydleli, a tak večer vždycky přinášel trochu jídla. Ovšem my měli pořád hlad. Dostávali jsme čaj nebo hnědý vývar k pití. A byla tam taková latrina, tam to vždycky tak smrdělo. Bylo to prostě spartánské, tak to holt bylo.“

„U našeho domu tekla potok, ten tam ještě je, s cestičkou, dalo se přes něj přejít po malém mostu nahoru k ulici, kde jezdila tramvaj. V tom potoku jsme si nesměli hrát. Ale moje babička se 14. května 1945 rozhodla dobrovolně odejít ze světa. Ten potok ústí do takového jezírka. V noci docházelo k přestřelkám, to vím od rodičů, a ona se utopila. Jako dítě jsem tam jednou proklouzla a podívala se na to místo, vzadu za domem, člověk tam musel jít kus pěšky. Teď tam stojí takové zábavní centrum a ten potok tam ještě je, případně i to jezírko.“

Pracovní list**Blok 7 /** Demokracie a komunismus v Československu**Lekce 30 /** Československé migrace ve 20. století

Zdroj: Annelies Hennig (2022)

Stručně v datech:

- narozena 2. října 1939 v Jablonci, dětství trávila v Liberci
- 14. května 1945 – sebevražda babičky Anny v důsledku událostí v Liberci
- pozdní léto / podzim 1945 – odsun rodiny přes sběrný tábor v Liberci a Zittau do Výmaru
- častý pobyt v dětských domovech v sovětské zóně, respektive NDR
- 1954–1956 vyučení v Jeně, Carl Zeiss
- 1957 manželství s Gerlochem Hennigem, varietním umělcem
- srpen 1989 emigrace do SRN
- v roce 2019 bydlela v Bavorsku

—
na fotografii z období války, holčička s panenkou

Otázka	Odpověď
Kdy Annelies odešla?	
Co Annelies prožívala ve vlasti?	
Jakým prostředkem cestovali?	
Co svým odchodem ztratila?	
Co svým odchodem získala?	
Kde Annelies dnes žije?	
Vrátila se Annelies k nám?	

Skupina 3

Prostudujte ve skupině vzpomínku a zpracujte tabulku. Poté představíte pamětníka ostatním skupinám. Shrnete důvody, proč odešel, a zamyslíte se nad tím, co svým odchodem ztratil, co naopak získal.

Zdroj

4

Václav Kabourek

Tzv. sabotáž po propuštění z vězení r. 1956:

„Jednou jsem přišel do práce... byla tam taková hlavní ulička, kde se tahaly vozíky se součástkami, a můj soustruh byl vedle této hlavní uličky. Přes uličku byla mašina nějaké paní, která dělala denní šichtu a nebyla v práci. Dostala rudou vlajku jako nejlepší pracovník týdne – kdo splňoval normu, udělal nejvíce součástek a podobně, dostal rudou vlajku na jeden týden. Ona ji měla na mašině. Nebyla ale v práci, tak jsem tu vlajku vzal, dal jsem si ji na můj soustruh, přitáhl jsem dvě sedačky od autobusu vedle své mašiny, lehl jsem si a spal. Rozkřiklo se po celé fabrice, že mám vlajku nejlepšího pracovníka a spím. Lidi se tam na mě chodili dívat, nikdo nechtěl věřit, že jsem to fakt udělal. V šest hodin ráno už tam byl kádrovák a dva páni v civilu. Bylo jasné, že ti dva páni byli od StB.“

Přejezd hranic ve vagónu s dřívím r. 1957:

„Přišli tam dva celníci. Neviděli jsme je, ale slyšeli jsme hlasy. Říkali: ‚Podívej se, tady nějaká polena chybí. My ten vagón odstavíme a nepustíme ho dál.‘ Za prvé museli vidět, že i když jsme ty polena vraceli zpátky, vápno, které na nich bylo nastříkané, bylo narušené. Museli vidět, že po tom někdo běhal. Mám takové tušení, že dobře věděli, že někdo je tam schovaný a oni nás prostě strašili. Říkali: ‚Odstavíme ho a nepustíme ho dál.‘ Já jsem říkal: ‚Tak, a je konec.‘ Naštěstí ho pustili dál. Byl jsem tehdy duševně tak vyčerpaný, že mi praskly nervy. Už jsme jeli z Domažlic na hranice do České Kubice, kde nás čekala kontrola vlaku pohraniční stráž. Říkal jsem Václavovi, že to neprojedeme. Chtěl jsem vypadnout z vagónu a zůstat v Československu. Zkolaboval jsem. Václav mě přesvědčil, že to dobře dopadne. Nebýt jeho, tak jsem z toho vagónu utekl. Už jsem prostě psychicky nemohl dál.“

Zhroucení při výsleších r. 1955:

„A já se zhroutil. Mě museli nosit, někdy i od výslechu. A to nebylo zapotřebí. Pamatuji, že poručík, který mě vyslyšel, mi vyhrožoval: ‚My tady máme i takové metody, jako jsou tužky mezi prsty a lámání prstů...‘ Vyhrožoval. Prostě jen ty výhrůžky, ten průběh toho, těch výslechů, to bylo o nervy. Ty lidi se prostě zhroutil.“

Pracovní list

Blok 7 / Demokracie a komunismus v Československu

Lekce 30 / Československé migrace ve 20. století

Zdroj: Václav Kabourek (2022)

Stručně v datech:

- narodil se 14. července 1937 ve Staňkově u Domažlic
- jako osmiletý zažil osvobození Staňkova americkou armádou
- v roce 1952 mu zemřel otec a zůstal s matkou sám
- vyučil se horníkem, poté pracoval jako soustružník
- na počátku padesátých let měl problémy kvůli básničce proti zakládání JZD
- pomáhal protikomunistickému odboji
- v roce 1955 byl odsouzen k odnětí svobody na jeden rok nepodmíněně za sdružování proti státu
- psychicky týrán, ve vazbě se nervově zhroutil
- po návratu z vězení v roce 1956 začal s kamarádem Václavem Hájkem plánovat útěk za hranice.
- v září roku 1957 přešli s kamarádem hranice do Německa ukrytí ve vagónu s nákladem dřeva
- z Německa vycestoval do USA
- většinu profesního života pracoval v Hollywoodu jako pilot
- v roce 2012 se vrátil do ČR

—
na fotografii z roku 1959 jako voják v armádě USA

Otázka	Odpověď
Kdy Václav odešel?	
Co Václav prožíval ve vlasti před odchodem?	
Kolik let bylo Václavovi, když ho zatklí?	
Co svým odchodem ztratil?	
Co svým odchodem získal?	
Kde Václav dnes žije?	
Vrátil se Václav k nám?	

Skupina 4

Prostudujte ve skupině vzpomínku a zpracujte tabulku. Poté představíte pamětníka ostatním skupinám. Shrnete důvody, proč odešel, a zamyslíte se nad tím, co svým odchodem ztratil, co naopak získal.

Zdroj

5

Jan Hlach

Proces s rodiči:

„Potom byl ten soud v Písku. Vysílali to městským rozhlasem, já jsem tam jezdil na kolečku a někteří lidi dělali, že mě neznají, a někteří se se mnou zastavili a říkali... Mně to bylo jako malému klukovi divné, že neřkali: ‚Táta je sekáč, pomohl někomu.‘ Ne, oni říkali: ‚To vám ten tatínek s maminkou neměli dělat, děti.‘ A já jsem byl už tenkrát tak hrdý na svoje rodiče, že někomu pomohli. Je dost pravděpodobné, že mu zachránili život, tomu Uhlířovi. A tak jsem tam tak jezdil a poslouchal v tom místním rozhlasu. Kolikrát jsem tam rozeznal svou maminku, jak odpovídala. Nebo toho soudce, to byla vlastně soudkyně, takzvaná rychlokvaška. Oni tenkrát, aby měli dostatek svých soudců, tak je nechali urychleně vystudovat... A byli odsouzení na patnáct a na čtrnáct let a co na mě ještě ve vzpomínkách... co na mě silně zapůsobilo, bylo, že když jsme ještě měli návštěvu po tom jejich odsouzení, tak tam ten dozorce plakal. Protože on maminku znal, byl to vlastně podřízený mojí maminky. Plakal a říkal jí ještě ‚paní doktorko‘. Pak už byla jenom číslo. Číslo 156.“

Obvinění rodičů:

„Přišla domů a říkala: ‚Zase vyhodili šéfa policie, aby tam nasadili komunistu. Oni budou mít za chvíli v ruce všechno.‘ A skutečně, tak to bylo. A potom přišel osmačtyřicátý rok a moje matka měla vyslyšet kluky, kteří se vrátili od cizinecké legie na amnestii, tenkrát komunisti vyhlásili amnestii. Oni se vrátili, komunisti je zavřeli a máma je měla vyslyšet. A tak prohlásila, což si dobře pamatuju, protože to prohlásila několikrát, že nemůže zastávat pozici soudce, nemůže zastávat právo v bezprávném státu. Takže odešla od soudu.“

Pracovní list

Blok 7 / Demokracie a komunismus v Československu

Lekce 30 / Československé migrace ve 20. století

Zdroj: Jan Hlach (2022)

Stručně v datech:

- narozen 1. února 1939 v Praze
- během války otec Jan Hlach starší vězněn, manželé jeho dvou sester byli popraveni
- rodiče pamětníka nesouhlasili s nástupem komunistické vlády, matka na protest odešla z justice
- v roce 1948 rodiče napomohli k útěku za hranice poslanci Národně socialistické strany Dr. Františku Uhlířovi
- v roce 1950 byli odsouzeni za velezradu na 14 a 15 let
- otec byl po čtyřech letech omilostněn a převzal péči o děti
- pamětník nesměl studovat ani vyučit se, potýkal se se stigmatem dítěte nepřátel státu
- v patnácti letech začal pracovat jako pomocný dělník
- po obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968 se celá rodina rozhodla pro emigraci
- ve Švýcarsku dostudoval vysokou školu technického směru a v této oblasti pak podnikal
- po odchodu do penze začal psát a vydal několik knih inspirovaných jeho osobními vzpomínkami
- žije ve švýcarském Fribourgu, často navštěvuje Českou republiku

—
na fotografii jako motocyklový závodník

Otázka	Odpověď
Kdy Jan odešel?	
Co Jan prožíval ve vlasti před odchodem?	
Byl v zahraničí sám nebo s rodinou?	
Co svým odchodem ztratil?	
Co svým odchodem získal?	
Kde Jan dnes žije?	
Vrátil se Jan k nám?	

Skupina 5

Prostudujte ve skupině vzpomínku a zpracujte tabulku. Poté představíte pamětnici ostatním skupinám. Shrnete důvody, proč odešla, a zamyslíte se nad tím, co svým odchodem ztratila, co naopak získala.

Zdroj

6

Eva Apfelthaler

„Já si myslím, že jsem strach měla dost často v životě. Ale teď, když si na to vzpomínám, ten útěk jsem měla strach vždycky, ale asi velký strach jsem měla, když jsem tehdy seděla v tom autě s malým dítětem a manžel byl pryč a v té vesnici nebyl nikde nikdo. Já jsem nevěděla, kde jsem, neuměla jsem řeč, nevěděla jsem, jestli se manžel vrátí nebo co se stane a vlastně jsem měla taky strach o dceru. To jsem měla velký strach.“

„Manžel začal dělat plány, jak utéct. To nebylo tak jednoduché se tam odtud dostat. My jsme mohli jenom do Jugoslávie a jinak na Západ to nešlo. Takže už jsme měli dceru, Evu, která se nám narodila v roce 1981, a poprvé jsme s ní jeli, s maminem, do Jugoslávie a snažili jsme se utéct přes Jugoslávii. To se nám nepodařilo, takže jsme se zase vrátili. Za rok nato jsme jeli zase do Jugoslávie, snažili jsme se zase utéct, zase se nám to nepodařilo, takže jsme se zase vrátili. Krátce nato získal manžel přes ČEDOK, to byla cestovní kancelář, získal povolení, že můžeme jet na dovolenou do Španělska. To povolení nebylo tak jednoduché dostat, trochu jsme museli ty formuláře podvést. Museli jsme mít povolení od zaměstnavatele a na to povolení jsme nenapsali, že s námi jede i dcera. Oni to přehlídli, takže když nám to povolení dali, tak jsme tam dodatečně dceru napsali. Jinak by nás nepustili, nepouštěli s dětma celé rodiny. To prostě tehdy nešlo. Takže my jsme tam tu dceru dopsali, on si toho nikdo nevšiml, tím pádem jsme mohli vycestovat, a vycestovali jsme do Španělska, letadlem. Tehdy to dělali komunisti tak, že nám nedali pasy. My jsme neměli pas, odletěli jsme do Španělska bez pasu. Tam jsme poznali lidi, Čechy, kteří se rozhodli, že utečou taky. Když jsme chtěli utéct, tak jsme to nikomu neřekli. Předtím, než jsme utekli, jsme se scházeli se známými, kteří chtěli taky utéct, rodina Beránků, Ivan Beránek a Hana Beránková. Ty nám dávali tipy, jak to udělat. Jim se podařilo utéct do Švýcarska a Ivan potom psal manželovi dopisy citronovou šťávou. A sice protože ta není vidět, vždycky když ty dopisy přišly, tak manžel je večer tajně žehlil, protože když se citronová šťáva přežehlí, tak je vidět, co je tam napsáno.“

Pracovní list

Blok 7 / Demokracie a komunismus v Československu

Lekce 30 / Československé migrace ve 20. století

Zdroj: Eva Apfelthaler (2022)

Stručně v datech:

- narozena 23. února 1957 v Mostě
- otec se angažoval v protestech proti sovětské okupaci v srpnu 1968
- následně se rodina potýkala s represemi režimu
- vystudovala stomatologii v Plzni
- s manželem Václavem Alešem a malou dcerou se rozhodli emigrovat
- dva pokusy o emigraci přes Jugoslávii skončily nezdarem
- roku 1984 úspěšně Československo opustili přes Španělsko a Francii
- žije v Německu, kde provozuje vlastní zubařskou praxi

—
na fotografii v Düsseldorfu

Otázka	Odpověď
Kdy Eva odešla?	
Co Eva prožívala ve vlasti?	
Vycestovala sama?	
Co svým odchodem ztratila?	
Co svým odchodem získala?	
Kde Eva dnes žije?	
Vrátila se Eva k nám?	

Badatelská otázka 2

Proč odešli?

Každá skupina představí výsledky své práce.
Poznatky o všech pěti pamětnících zapisujte do společné tabulky.

Kdo vzpomíná?	Kdy odešel?	Proč odešel?	Co ztratil?	Co získal?
Trudy Bandler Scaramuzzi				
Annelies Hennig				
Václav Kabourek				
Jan Hlach				
Eva Apfelthaler				